

УДК 94(477) "18–19" Лянцкоронські

Микола Грабар

СПОСІБ ЖИТТЯ ВЕЛИКИХ ЗЕМЛЕВЛАСНИКІВ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. (НА ПРИКЛАДІ РОДИНИ ЛЯНЦКОРОНСЬКИХ)

У статті, на основі аналізу архівних документів, переважна частина яких вперше вводяться до наукового обігу, аналізується повсякденне життя польської аристократії у Східній Галичині у зазначений період під впливом їх господарської діяльності на прикладі родини графів Лянцкоронських.

Ключові слова: Східна Галичина, Лянцкоронські, спосіб життя, палац, добродійність.

Одним із напрямків історичної науки є вивчення соціальної історії, у центрі якої знаходиться життя людини. Складовою соціальної історії є історія повсякденності, яка передбачає вивчення життя конкретних людей, представників різних соціальних груп і станів. Упродовж другої половини ХІХ – початку ХХ ст. у Східній Галичині важливе місце в економічному, політичному, культурному та громадському житті посідали польські магнати-землевласники: князі Любомирські, Сапегі, Яблонівські, графи Потоцькі, Дідушицькі, Голуховські, Скарбки, Замойські, Бадені, Стадіони, Лянцкоронські та інші.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що до наукового обігу запроваджено значну кількість нововиявлених документів і матеріалів, у яких відображено спосіб життя польських магнатів у Східній Галичині у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст., які раніше залишалися поза увагою науковців, сюди, передусім, належить повсякденне життя, добродійність.

Об'єктом дослідження є повсякденне життя великих землевласників та їх добродійна діяльність у Східній Галичині в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст., розкрита через призму родини графів Лянцкоронських.

Предметом дослідження виступає соціально-побутове життя та філантропічна діяльність родини Лянцкоронських під впливом їх господарської діяльності.

Радянські історики оминали повсякденне життя великих землевласників як неважливе й другорядне при реконструкції історичного минулого. Серед небагатьох публікацій цього періоду варто виокремити статті Є. Гуменюка, у яких зроблено аналіз господарської діяльності, прибутковості та рентабельності підльвівських маєтків Потоцьких та Пеняцького маєтку Дідушицьких [4, с. 690–705; 5, 435–443].

У наш час проблемі вивчення господарства, повсякденного життя поміщиків в Україні у зазначений період приділяється значна увага вітчизняними дослідниками, такими, як Л. Горенко [3], О. Лобко [7], В. Павлюком [8], Н. Теміровою [9], Т. Чубіною тощо [33]. Питання добродійно-меценатської діяльності українських великих землевласників дослідили О. Донік [6], О. Ткаченко [10], Н. Товстоляк [11].

В останні роки у польській історіографії посилюється інтерес до вивчення історії родини Лянцкоронських, зокрема найпомітнішим її членам. Варто згадати монографію С. Цинарського [35], двотомну працю Й. Віневич-Вольської, присвячену історії мистецької колекції Карла Лянцкоронського [46–47]. У 2013 р. вийшла праця польських авторів Я. і М. Лозинських, присвячена історії повсякдення польської аристократії у ХІХ – на початку ХХ ст. [40].

Джерельну базу цього дослідження склали неопубліковані документи архіву Лянцкоронських, які переважно вперше вводяться до наукового обігу і нині зберігаються в Центральному державному історичному архіві України в м. Львові, у фонді 181 "Лянцкоронські" [12–32].

Серед документів, пов'язаних із побутом та майновим станом представників родини Лянцкоронських є фінансові звіти Роздільського двору. У них подано інформацію про фінансові видатки на утримання палацу, бібліотеки та архіву, кухні, городу, двірської стайні, водогону. Окрема стаття у звітах присвячена фінансуванню добудови Роздільського палацу, будівництво якого тривало з 80-х рр. ХІХ ст. – до початку ХХ ст. Цінними щодо вивчення матеріального достатку магнатів є інвентарний опис Роздільського палацу, документи про використання у ньому певного технічного обладнання.

Для написання статті, автором опрацьовано певний комплекс нарративних архівних джерел. Зокрема, приватне листування між Лянцкоронськими та маєтковою адміністрацією щодо фінансово-господарського стану та адміністративної діяльності маєтків. На жаль, при аналізі змісту архівних джерел не виявлено документів, які дали б нам повну інформацію про витрати Лянцкоронських на повсякденне життя упродовж досліджуваного періоду.

Мета публікації – дослідити спосіб життя великих землевласників у Східній Галичині в другій половині XIX – на початку XX ст. (на прикладі родини Лянцкоронських).

Економічна й підприємницька діяльність та матеріальний достаток визначали повсякденне життя великих землевласників. Багатьом маєткам Східної Галичини були притаманні індивідуальні особливості, та все ж деякі загальні засади та принципи в упорядкуванні повсякденного укладу існували. Зазвичай, у зазначений період для магнатерії характерною рисою була надмірна розкіш, що проявлялася, зокрема, у розмірах і впорядкуванні їх резиденцій, у кількості породистих коней, собак, чисельності різноманітних карет, фасонів одягу та взуття, ювелірних виробів та прикрас, колекціонуванні мистецьких шедеврів, у дорогих найдках та винах [1, с. 74].

У зазначений період польські землевласники, що мали виключно шляхетське походження, зміцнені капіталом, переживали небувалий розквіт. Серед них важливе місце займала родина графів Лянцкоронських, які мали значні земельні маєтки у Східній Галичині, були достойниками цісарського двору.

Один з найвизначніших представників родини був Карл Лянцкоронський (1848–1933 рр.) польський мистецтвознавець, колекціонер, письменник, мандрівник. Спадковий член Палати Панів у австрійській Державній Раді (з 1874 р.), цісарський австрійський шамблан (камергер) (з 19 грудня 1878 р.). На початку 1914 р. – охмістр двору цісаря Франца Йосифа I, мальтійський кавалер (з 13 червня 1873 р.), кавалер ордену Золотого Руна (з 12 квітня 1903 р.) [12, арк. 2; 36, s. 526–527; 45]. Згідно із заповітом, складеним у Відні 14 лютого 1874 р. батьком Казимиром, до маєткового комплексу К. Лянцкоронського у Східній Галичині відійшли чотири ключі – Комарнівський, розміщений у Рудківському повіті, Ягільницький – у Чортківському повіті, Роздільський – у Жидачівському повіті та Яворівський – перебував у власності Лянцкоронських до 1886 р. [13, арк. 1–5]. Також йому належали Мельштинський ключ у Західній Галичині, Водзіславський у Королівстві Польському та маєток Фрауенвальд у Штирії [30, арк. 6; 45, s. 442]. У 1890 р. загальна площа галицьких маєтків Лянцкоронських сягала 35186 моргів (далі – мрг.) табулярної власності (1 мрг. – дорівнював 0,57 га), з яких 12590 мрг. займали ліси, 22596 – інші землі. Магнати Лянцкоронські належали до групи 53-х великих землевласників, які володіли у Галичині маєтками понад 10 тис. мрг. [42, s. XLVIII].

Упродовж другої половини XIX – на початку XX ст. прибутки графів Лянцкоронських склалися з прибутків від ведення власне сільського й лісового господарства, промислових підприємств, надходжень з пропінатії, оренди фільварків, млинів, гуралень, а також з дивідендів, отриманих від цінних паперів тощо. Наприклад, згідно з даними звіту центральної каси у м. Комарно за 1882–1883 економічний рік, загальний прибуток Карла Лянцкоронського становив 245614 злотих ринських (далі – зл.р.), з яких основна сума прибутку 228010 зл.р. складала від чотирьох східногалицьких ключів та Мельштинського і Водзіславського маєтків, решта 17604 зл.р. надійшли від індемнізаційних облігацій, з продажу заставних листів, сплачених боргів іншими землевласниками [30, арк. 6].

Отримані з маєтків колосальні прибутки йшли на задоволення потреб аристократичних родин, слугували підтриманню гідного рівня життя. Магнати зводили пишні резиденції з внутрішнім оздобленням на зразок європейських, насаджували парки з рідкісних порід дерев й намагалися наслідувати тогочасних європейських вельмож. Зазвичай, власники будували одну або декілька резиденцій у своїх маєтках і одну у великих містах – у Відні, Варшаві чи Кракові. Так, головною садибою Лянцкоронських був необароковий палац у Відні, збудований впродовж 1894–1895 рр.

Сформований тип магнатського двору в другій половині XIX ст. являв собою комплексний архітектурно-парковий ансамбль до складу котрого, зазвичай, входив палац з флігелем (або флігелями), господарські будівлі – конюшні, оранжереї, помешкання для обслуги тощо. Парк біля двору був ландшафтний, зі ставками, альтанками, алеями, скульптурами, гротами тощо.

Упродовж другої половини XIX – початку XX ст. галицькі резиденції Лянцкоронських являли собою визначні культурні центри, були важливими осередками духовного життя польської аристократії та інтелігенції. Родині Лянцкоронських належали палаци у Роздолі, Комарно, Ягільниці. У Східній Галичині основною літньою резиденцією Лянцкоронських був Роздільський палац, розташований за містечком, на мальовничому пагорбі, за що сучасники називали його "роздільською Швейцарією" [44, s. 1]. Будівництво палацу розпочалося ще у 1704 р. попередніми власниками маєтку – графами Жевуськими. У 1874 р. К. Лянцкоронський розпочав реконструкцію старої частини палацу та добудову нового будинку за проектом ректора Львівської політехніки, професора Юліана Захаревича. У 1904 р. французьким архітектором Шарлем Баужуєтом об'єднано будівлю Ю. Захаревича зі старим корпусом [2, с. 237].

Про масштаби будівельних і перебудовчих робіт можна робити висновки з того, що згідно з даними фінансового звіту про грошові надходження на будівництво палацу за період від початку проведення будівельних робіт до 21 вересня 1880 р., кошти авансовано наступним чином: з

центральної каси у Комарно – 12300 зл.р., з Відня – 10 тис. зл.р., з Галицького акціонерного банку торгівлі та промисловості у Львові – 36 тис. зл.р. і з продажу старих будівельних матеріалів – 221 зл.р. Загальна сума коштів становила 61721 зл.р. [28, арк. 2].

Крім палацу до двірського ансамблю входили такі об'єкти, як: два флігелі (офіцини), будівля архіву, чотири оранжереї, стайня та возівня, пивниця, дім та стайня городника, хлів при городі. Навколо палацу розташовувався парк площею 24 мрг. [43, s. 42–44]. Відомо, що при проведенні таксування Роздільського ключа у березні 1897 р. резиденція оцінювалася на суму у 401119 зл.р. [32, арк. 1 зв.– 2].

Виявлений інвентарний опис Роздільського двору, складений у 1893 р., дозволяє доповнити відомості про цей комплекс: "1. Офіцина I при палаці. Будинок в стані цілком добрім, дах під гонтами, зруб мурований з цегли, комини над дахом муровані". У офіцині було 58 дверей, 35 подвійних вікон, 10 кахельних і 1 пекарська печі, 5 камінів, 2 плити, 5 клозетів, 1 раковина. Вартість будівництва офіцини становила 7579 зл. ринських; "2. Офіцина II. Будинок в стані цілком добрім, дах під гонтами. Зруб мурований з цегли на вапні. Комини над дахом муровані". У будинку містилося 19 дверей, 19 подвійних вікон, 2 клозети, 3 ганки з підлогою. Вартість даної офіцини сягала 4070 зл. ринських; "3. Дім городника. Будинок в стані добрім, дах під гонтами. Зруб мурований з цегли на вапні. Комини над дахом муровані". В ньому налічувалося 12 подвійних вікон, 11 дверей, 4 печі ганок і сходи. Вартість будинку становила 1826 зл. ринських; "4. Стайня. Будинок в стані добрім, дах під гонтами, зруб мурований з цегли на вапні" [16, арк. 1–16].

У стайні налічувалося 17 вікон, 6 дверей. Вартість стайні городника становила 1294 зл.р.; "5. Архів, стайня і возівня. Будинок в стані добрім, зруб мурований, частина даху під залізною бляхою, решта під гонтами". Тут було 26 дверей, 45 вікон, 11 печей. Вартість даних будинків сягала 7372 зл. ринських; "6. Оранжерея I. Будинок в стані добрім, дах під гонтами, зруб мурований з цегли на вапні". В оранжереї були засклені 158 м. квадратних площі, налічувалося 13 вікон, 8 дверей, 2 печі. Вартість першої оранжереї становила 2214 зл.р.; "7. Оранжерея II. Будинок в стані добрім, дах під гонтами, зруб мурований". Засклені 49 м квадратних оранжереї, налічувалося 3 дверей. Вартість другої оранжереї становила 352 зл.р.; "8. Оранжерея III. Будинок в стані добрім, дах під гонтами, зруб мурований". Засклені 21 м квадратний оранжереї, налічувалося 2 дверей. Вартість третьої оранжереї становила 194 зл.р.; "9. Оранжерея IV. Будинок в стані добрім, дах під гонтами, зруб мурований". Засклені 51 м квадратний оранжереї, налічувалося 5 дверей. Вартість четвертої оранжереї становила 713 зл.р. Загальна сума палацового комплексу становила 25614 зл. р. [16, арк. 1–16].

У оранжереях вирощувалися екзотичні рослини: кактуси, орхідеї, ананаси, пальми, цитрусові, тюльпани та інші. Так, на городничо-бджільничій виставці у Львові 1898 р., що тривала упродовж 24 вересня – 2 жовтня з оранжерей Роздільської резиденції експонувалися такі екзотичні рослини, як дакридій кипарисовий, метросідерос, цикаси, різні сорти пальм "латанії", фінікова пальма, за які К. Лянцкоронського нагороджено срібною медаллю [37, s. 504].

З розвитком капіталістичних відносин та запровадженням нових інженерно-технічних технологій наприкінці XIX – на початку XX ст., заможні стани населення почали використовувати у своїх садибах побутову техніку, засоби комунікації, електричну енергію, парове опалення, водопостачання та водовідведення. На початку XX ст. Роздільська резиденція Лянцкоронських теж зазнала значних змін у технічному напрямку. Архівні документи свідчать про те, що технічне обладнання відповідало тогочасним технічним інноваціям. Серед інженерно-технічних пристроїв та споруд початково у архівних документах згадується система водопостачання (друга половина 70-х рр. XIX ст.), що складалася із традиційних водонапірної башти та штучного водогону. Башта знаходилася недалеко палацу й використовувалася власниками для забезпечення водою у палаці, кухні, оранжереях, а також для невеликих фонтанів, що функціонували навпроти палацу. Вода за допомогою насосів подавалася у водозбірник, а з нього – під тиском до водогінних труб [20, арк.13].

У серпні 1902 р. К. Лянцкоронським придбано електричне обладнання виробництва німецької компанії "Siemens & Halske", представництво якої знаходилося у Львові. Устаткування електричного освітлення було розраховане на 320 ламп, 16 свічок і 2 великі лампи. З них електрифіковано палац, великі та малі офіцини, архів, стайню, дім городника та помешкання помічників городника. Неподалік палацу побудовано цегляний будинок для електростанції, у якій були встановлені динамо-машина, котра подавала струм з напругою від 110 до 150 В, паровий двигун та акумулятори. Загальна сума кошторису цього обладнання та електрифікації Роздільської садиби сягала 16047 корон (далі – кор.) [29, арк. 1–8зв.].

У тому ж році новацією стало проведення системи парового опалення у палаці австрійської фірми "Johannes Haag", сума видатків на устаткування становила 3127 кор. [28, арк. 1–10].

Одним із найцінніших скарбів Роздільського маєтку були його архів та бібліотека. Крім документів, що стосувалися безпосередньо родини Лянцкоронських, в архіві були також документи відносно споріднених родин. Серед них: Жевуських, Потоцьких, Цетнерів, Тарлів, Даниловичів,

Морштинів, Віцтумів. Бібліотека Лянцкоронських сумарно налічувала 70 тис. томів, колекція фотографій – 120 тисяч [41, s. 12].

Сучасник Ксаверій Недобитовський щодо своїх вражень про Роздільську резиденцію Лянцкоронських писав так: "До просторого, чудово прибраного парку веде могутня залізна брама, біля якої стоїть мініатюрний домок швейцара з ганочком на двох колонах. Палац, оточений старими деревами, складається з кількох кондигнацій, які поєднані разом у гармонійній цілісності.... Його стіни оздоблені в малих нішах бюстами різних історичних постатей. Поруч, під тінистим каштаном на витонченому різьбленому постаменті стоїть статуя рицаря. Один з дубів, який росте у парку досягнув похилого віку – 600 років. На краю парку широка, штучно зроблена лава, виглядає так ніби була викувана у кам'яній скелі – запрошує до відпочинку. Стрижені газони нагадують англійські парки, звідти відкривається пречудовий вид на наддністрянські луки і поля..." [41, s. 12].

Наявні відомості про видатки на утримання Роздільської резиденції Лянцкоронських за 1881–1890 рр. (у зл.р.) подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Рік	Видатки						
	Палац	Кухня	Город	Стайня	Водогін	Добудова палацу	Разом
1886	6995	4113	3923	6675	200	2893	24799
1887	6298	2377	4725	4046	128	1261	18835
1888	6317	2409	4345	8846	975	1911	24803
1889	8093	1485	4380	6655	221	3176	24010
1890	7532	2084	3803	7411	83	1706	22619
Разом	35235	12468	21176	33633	1607	10947	115066

[21, арк. 8 зв.; 22, арк. 8; 23, арк. 14 зв.; 24, арк. 5; 25, арк. 5].

Матеріали таблиці свідчать про те, що найбільше коштів власником витрачались на утримання палацу та кухні. За час відсутності власника у резиденції, звичайно витрати були значно меншими.

Наступною резиденцією Лянцкоронських був палац у м. Комарно, поблизу с. Хлопи, збудований близько 1810 р. графом Антонієм Лянцкоронським. У наявних в нашому розпорядженні джерелах відомо, що до палацового комплексу входили: двоповерховий будинок, мурований з цегли, вкритий черепицею, довжиною 38,2 м, шириною – 11,5 м, та висотою – 11 м. Того ж року біля палацу збудовано цегляну офіцину довжиною 29,5 м і шириною 26,5 м та цегляну стайню, покриту дошками та руберойдом, розмірами 30,2 м на 27,5 м. У 1896 р. в парку побудовано ще один цегляний будинок, критий черепицею [15, арк. 11]. Як згадувала дочка К. Лянцкоронського, Кароліна: "Дім у Комарні, котрий ми не називали палацом, був дуже простим і пристойно умебльованим, але крім книг нічого там не було" [39, s. 29].

Значний штат обслуги забезпечував побут Лянцкоронських та гостей. Схема управління Роздільського двору була наступною: маршалок двору, конюшний, городник, бібліотекар, лікар. До штату двірської обслуги також входили: фротери, швейцар, нічні сторожі, прачка, сажотрус, кухар, посудомийки, конюхи. Крім офіційної служби до кухні, стайні, городу, наймалися поденні слуги з роздільських фільварків [26, арк. 1–6].

Серед гостей галицьких резиденцій були відомі державні, політичні та культурні діячі. У Роздільській садибі творив видатний польський художник Яцек Мальчевський, для якого власником у 1885 р. в парку побудовано окреме приміщення майстерні, на будівництво котрої К. Лянцкоронський затрачено 275 зл.р. [21, арк. 8]. У вересні 1903 р., під час проведення цісарських військових маневрів під Львовом та у районі Комарно, гостем Комарнівської резиденції Лянцкоронських, був цісар Франц-Йосиф. За час перебування імператора у палаці, власником витрачено 17167 кор. [17, арк. 6].

Надзвичайною пишнотою відрізнялися свята й прийоми у маєтках Лянцкоронських. Значні кошти землевласником витрачались на кухню та наїдки. Для прикладу, за час перебування К. Лянцкоронського та його гостей у Роздільському палаці, а саме упродовж 15 червня – кінця липня 1884 р. на продукти харчування та напої витрачено 1127 зл.р. 87 крейцарів (далі – кр.). На суму 420 зл.р. 14 кр. закуплено м'ясних продуктів: м'яса гов'язого 484 кг, телячого – 642 кг, сала – 24 кг, 2 телячі ніжки, 3 мізки, 10 язиків, 1 індик, 3 гуски, 34 курки, 140 курчат, 21 копа яєць, 3 барани, 4 кг шинки. Муки житньої – 445 кг, пшеничної – 305, кукурудзяної – 10, гречаної – 84 л, крупи манної – 4 кг, перлової – 20 кг, рису – 13 кг, а також 28 буханок житнього хліба і 208 булок на суму 177 зл.р. 62 кр. 3 молочних продуктів – 166 л молока, 3 л сметани, 77,5 л масла і 8 кг сиру на суму 147 зл.р. 91 кр. Цукру 110,5 кг по різній ціні на суму 51 зл.р. 26 кр., теж 22,5 кг кави на суму 49 зл.р. 81 кр. Серед напоїв куплено 2 пляшки мадери, 12 пляшок горілки, 1044 л пива і 40 пляшок мінеральної

води “Giesshubler” на суму 111 зл.р. 77 кр. Крім цього куплено гірчицю, олію, оцет, сіль, суніці, апельсини, цитрини, помідори, картоплю, чай, ванілін, перець та інше на суму 168 зл. ринських 24 кр. [20, арк. 3–3 зв.].

У конюшнях Роздільського двору власники тримали цінні породи коней. Так, у 1888 р. придбано коней у графів Браницьких у Білій Церкві, чий кінний завод був одним з найвідоміших центрів конярства в Україні, де розводили високопородних коней, придатних як для верхової їзди, так і для запрягання [19, арк. 4 зв.]. Дозвілля аристократії також включало полювання. Так, з листування К. Лянцкоронського дізнаємося: “В днях 12 і 14 січня (1878 р.) полювали у лісах Ягільницьких... Вбито 100 зайців, 14 козуль, 4 лисиці і 5 диких кабанів” [31, арк. 17].

Варто зауважити, що життя великих поміщиків в другій половині XIX – на початку XX ст. було більш мобільнішим, що пов'язано з розвитком транспортних комунікацій, зокрема функціонування залізничного транспорту та пароплавів.

К. Лянцкоронський був не тільки відомим колекціонером, меценатом і добрим знавцем мистецтва, крім освіти правника, він захоплювався й археологією. У 1881–1882 рр. співфінансував малоазійську археологічну експедицію під керівництвом австрійського професора археології Оттона Бенндорфа, а у 1884 та 1885 рр. організував та профінансував археологічну експедицію до Памфілії та Пісидії у Малій Азії [45, s. 442].

Родинне листування свідчить про те, що К. Лянцкоронському мав певні фінансові проблеми. 3 листа, написаного у травні 1884 р., відомо: “Мій мистецький бюджет на сьогоднішній день дуже обтяжений і дуже потребує грошей на Малу Азію” [38, s. 108].

Ще однією статтею невиробничих видатків магнатів були їх витрати на доброчинність. На території своїх маєтностей графи Лянцкоронські утримували лікарні, школи. Витрати на них у 1898 р. становили 88,3 тис. зл.р. [30, арк. 6]. За кошти власника споруджувалися будівлі під медичні та освітні заклади. Так, 16 квітня 1885 р. виконавчим органом Галицького крайового сейму – крайовим віділом при допомозі К. Лянцкоронського у Ягільниці відкрито нижчу рільничу школу. Власник упродовж 20 років здавав в оренду школі 24 мрг. землі з дуже низьким річним чиншем 50 зл.р., також за його рахунок збудовано двоповерхове приміщення школи, господарські будівлі – дровитня і хліви для свиней, стайня для 6 корів, бугая, телят та 10 овець [34, s. 13–22].

Варто зауважити, що К. Лянцкоронський щороку власним коштом виплачував чотири стипендії імені свого батька Казимира по 300 зл.р. “для синів службовців Водзіславського, Комарнівського, Роздольського і Яворівського ключів, які успішно навчалися у гімназіях, а також у рільничих, лісничих та торгівельно-промислових школах” [14, арк. 1–3].

У 1909 р. власник фінансував будівництво костелу у с. Андріянові Комарнівського ключа, яке тривало до 1913 р. Кошти на будівництво надходили з прибутків цього ж ключа, загальна сума його вартості становила 60291 кор. [18, арк. 5–6].

Отже, на прикладі вивчення способу життя польських магнатів Лянцкоронських численні факти показують, що значні суми прибутків землевласники витрачали на особисті потреби і вели розкішне життя. Близько третьої частини доходів йшло на утримання дворів та міських резиденцій, тобто на підтвердження свого статусного становища, деякі кошти витрачалися на доброчинність.

Список використаних джерел

1. Вітенко М. Д. Польське велике землеволодіння в Галичині (кін. XIX – поч. XX ст.) / М. Д. Вітенко // Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Серія “Історія”. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. XIV. – С. 72–78.
2. Войтович Л. Розділ: столиця “Української Швейцарії” на Дністрі / Л. Войтович // Дрогобицький краєзнавчий збірник / [Ред. кол. Л. Тимошенко (голов. ред.), В. Александрович, Л. Винар, Л. Войтович, Я. Ісаєвич та ін.]. – Вип. IX. – Дрогобич: Коло, 2005. – С. 234 – 256.
3. Горенко Л.М. Еволюція поміщицьких господарств Правобережної України кінця XVIII – початку XX ст. (на матеріалах Кам’янського маєтку Давидових): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук: 07.00.01 “Історія України” / Л. М. Горенко. – Донецьк, 1997. – 19 с.
4. Гуменюк Е. Н. Магнатское поместье в Галиции в период капитализма (1871–1910) (По материалам архива Потоцких) / Е. Н. Гуменюк // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы / [Ред. коллег.: В. К. Яцунский (отв. ред.) и др.]. – Кишинев, 1966. – С. 690–705.
5. Гуменюк Е. Н. Шляхетский фольварк как сельскохозяйственное предприятие в начале 1870-х годов в Галиции / Гуменюк Е. Н. // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы / [Ред. коллег.: Ю. В. Бромлей (отв. ред.) и др.]. – Таллин, 1971. – С. 435–443.
6. Донік О. М. Доброчинна та культурно-освітня діяльність родини Терещенків в Україні (др. пол. XIX – поч. XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 “Історія України” / О. М. Донік. – К.: КНУ, 2001. – 18 с.
7. Лобко О. А. Поміщицькі маєтки Правобережжя в умовах соціально-економічної трансформації 1831–1917 років (за матеріалами володінь графів Потоцьких): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 “Історія України” / О. А. Лобко. – К., 2008. – 20 с.
8. Павлюк В.В. Вплив шляхетських родів Волині на соціально-економічний та культурний розвиток краю в XIX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук: 07.00.01 “Історія України” / В. В. Павлюк. – Запоріжжя, 2000. – 19 с.
9. Темірова Н.Р. Поміщики України в 1861–1917 рр.: соціально-економічна еволюція /

Н. Р. Темірова – Донецьк: ДонНУ, 2003. – 320 с. 10. Ткаченко О. В. Підприємницька та меценатська діяльність родини Терещенків на Україні (1861–1917 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 "Історія України" / О. В. Ткаченко. – К., 1998. – 20 с. 11. Товстоляк Н. М. Меценати і суспільні діячі Тарновські, їх місце і роль в історії України XIX ст.: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Надія Миколаївна Товстоляк. – Дніпропетровськ, 2006. – 209 с. 12. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАІЛ України), ф. 181, оп.1, спр.45, 3 арк. 13. ЦДАІЛ України, ф. 181, оп. 1, спр. 60, 9 арк. 14. Там само, спр. 126, 3 арк. 15. Там само, спр. 662, 30 арк. 16. Там само, спр. 723, 22 арк. 17. Там само, спр. 2199, 6 арк. 18. Там само, спр. 2218, 6 арк. 19. Там само, спр. 2546, 7 арк. 20. Там само, спр. 2548, 13 арк. 21. Там само, спр. 2550, 8 арк. 22. Там само, спр. 2552, 8 арк. 23. Там само, спр. 2554, 14 арк. 24. Там само, спр. 2556, 9 арк. 25. Там само, спр. 2558, 5 арк. 26. Там само, спр. 2569, 6 арк. 27. Там само, спр. 2721, 4 арк. 28. Там само, спр. 2722, 10 арк. 29. Там само, спр. 2723, 14 арк. 30. Там само, спр. 2993, 22 арк. 31. Там само, спр. 3424, 56 арк. 32. Там само, спр. 4215, 2 арк. 33. Чубіна Т. Д. Рід Потоцьких в Україні (Тульчинська лінія): суспільно-політичні та культурологічні аспекти: дис... д-ра іст. наук: 07.00.01 / Чубіна Тетяна Дмитрівна. – Черкаси, 2008. – 633 с. 34. Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z Pierwszej Sesyji Szóstego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1889. Alegat 131. – Режим доступу: <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/doccontent?id=45503&from=PIONIER%20DLF> 35. Cynarski S. Dzieje rodu Lanckorońskich z Brzezia od XIV do XVIII wieku: sprawy kariery urzędniczej i awansu majątkowego / S. Cynarski. – Warszawa – Kraków: Wydaw. Nauk. PWN, 1996. – 341 s. 36. Dunin-Borkowski J., hr. Almanach blekitny: Genealogia żyjących rodów polskich / J. Hr. Dunin-Borkowski. – T. I. – Lwow – Warszawa, 1908. – 578 s. 37. Jubileuszowa wystawa Ogrodniczo-Pszczelnicza we Lwowie // Ogrodnik Polski. – 1898. – R. 20. – № 21. – S. 504–505. 38. Korczyński A. Ślady ekspedycji archeologicznych do Azji Mniejszej w świetle Fototeki Lanckorońskich PAU / A. Korczyński // Krakowski rocznik archiwalny. – 2010. – T. 16. – S. 99–111. 39. Kuczman K. Rozdół i Komarno we wspomnieniach Karoliny Lanckorońskiej / K. Kuczman // Cracovia Leopoldis. – 1998. – № 3. – S. 28–30. 40. Łozińska M. Życie codzienne arystokracji / M. Łozińska, J. Łoziński. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2013. – 288 s. 41. Niedobitowski K. Rozdół gniazdo magnackich rodów / K. Niedobitowski // Światowid. – 1938. – № 10. – S. 12. 42. Pilat T. Własność tabularna w Galicji / T. Pilat // Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych. Wydane przez krajowe biuro statystyczne pod redakcją T. Pilata. – Lwow, 1891. – T. XII. – 119 s. 43. Pol G. Park w Rozdole / G. Pol // Ogrodnik Polski. – 1901. – R. 23. – № 2. – S. 42–44. 44. Szwajcarja Rozdolska. (Ze wspomnień wakacyjnych) // Gazeta Lwowska. – 1932. – № 247. – S. 1–2. 45. Taborski R. Lanckoroński Karol z Brzezia / R. Taborski // Polski Słownik Biograficzny. – Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk – Tom XVI. – Zs. 70. – 1971. – S. 442–443. 46. Winiewicz-Wolska J. Karol Lanckoroński i jego wiedeńskie zbiory. T. 1 / J. Winiewicz-Wolska. – Kraków: Zamek Królewski na Wawelu. Państwowe Zbiory Sztuki, 2010. – 523 s. 47. Winiewicz-Wolska J. Karol Lanckoroński i jego wiedeńskie zbiory. T. 2, Katalog: malarstwo, rzeźba, miniatura / J. Winiewicz-Wolska. – Kraków: Zamek Królewski na Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki, 2010. – 319 s. 48. Winiewicz-Wolska J. Karol Lanckoroński – "Ostatni humanista wśród europejskiej arystokracji" / J. Winiewicz-Wolska. – Режим доступу: <http://www.viennapan.org/index.php/pl/lanckoronski/biografia?tmpl=component&print=1&page=>

Николай Грабар

ОБРАЗ ЖИЗНИ КРУПНЫХ ЗЕМЛЕВЛАДЕЛЬЦЕВ В ВОСТОЧНОЙ ГАЛИЧИНЕ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX – НАЧАЛЕ XX В. (НА ПРИМЕРЕ СЕМЬИ ЛЯНЦКОРОНСКИХ)

В статье на основе архивных документов, которые преимущественно впервые вводятся в научный оборот, анализируется повседневная жизнь польской аристократии в Восточной Галичине в указанный период под влиянием их хозяйственной деятельности, на примере семьи графов Лянцкоронских.

Ключевые слова: Восточная Галичина, Лянцкоронские, образ жизни, усадьба, благотворительность.

Mykola Hrabar

LIFESTYLE LARGE LANDOWNERS IN EASTERN GALICIA IN THE SECOND HALF OF THE 19TH EARLY 20TH CENTURY (ON THE EXAMPLE LANCKORONSKI FAMILY)

The article based on archival documents, mostly first appeared in the scientific use, analyzed the everyday life of the Polish aristocracy in Eastern Galicia during this period under the influence of their economic activities, on the example of a counts family Lanckoronski

Key words: Eastern Galicia, Lanckoronski family, lifestyle, palace, charity.